

Lucie Kolářová: „Přemýšlením v souvislostech stvoření mám svůj život i přírodu usazené do vztahu s Bohem, vše patří vnitřně k sobě.“

Teologie musí vycházet z reality

S teoložkou Lucíí Kolářovou o kozách a ovcích, stvoření a teologii, která nás neodnáší z běžného života, naopak nás vede k tomu žít ho opravdověji.

► **Zabýváš se teologií, editovala jsi číslo časopisu *Salve*, zaměřené na kontexty teologie, přitom žiješ s kozami, ovcemi a dalším zvířectvem v půvabně zapadlém koutě na úpatí Blanského lesa. Jak jde dohromady teologie s vesnickým životem?**

Docela dobře, žiju ve volné přírodě a jsem asi přece jen víc než městský člověk blíž zvířatům, stromům, rostlinám. Snažím se například několikrát týdně jít do lesa, kde na mě nikdo nemluví, je tam ticho, utřídí mi si myšlenky. Ostatně to souvisí jistě i s tím, že vyučuji teologii stvoření, která se dívá na svět a život jako na jeden celek, Boží dílo.

► **Jak jsi vlastně k té teologii stvoření přišla?**

Na doktorském studiu v Linci. Teologie stvoření se dotýká úplných základů lidského života, proč jsme na světě, kde se nacházíme. Přemýšlením v souvislostech stvoření mám svůj život i přírodu usazené do vztahu s Bohem, vše patří vnitřně k sobě.

► **Znamenalo studium teologie stvoření něco pro tvůj osobní život?**

Například abych nebyla jako člověk příliš suverénní, sebejistá. Všechno, co si „bereme“, jsme ve skutečnosti nejdřív dostali. Prožívám vůči přírodě pocit sounáležitosti. Považuji židokřesťanský koncept stvoření obecně za skvělý a kromě toho dnes i aktuální.

► **Proč je aktuální právě dnes?**

V době environmentální krize máme problém zdůvodnit autonomní hodnotu přírody. Přírodovědci svět analyzují a popisují, nemohou nám ale nic říct k jeho smyslu, záměru, plánu. Z pozice víry se nám nabízí možnost ukotvení, které není v našich službách. Příroda funguje sama o sobě, má svoji estetickou dimenzi, kterou tam nevnáším já, spíše ji odkrývám. Koncept stvoření vede k určité skromnosti či pokoře. Jsme korunou stvoření? – Ano, ale jen když netrpíme utkvělou představou, že všemu rozumíme a o všem rozhodujeme. V kontaktu s realitou přírody vede zkušenost člověka k opačnému náhledu.

► **Kdybych byl teolog zkoumající pouze učení tradice a nebyl v kontaktu s těmi „kozami a ovcemi“, jsem ohrožen majetnickým vztahem k přírodě?**

Může být, ale pochopitelně nikoli nutně. Z tradice také čerpám inspiraci a vědomí toho, co všechno už křesťané před námi dokázali, jaké oběti přinesli, jak dosvědčovali víru. Příroda je jen jednou z inspiračních cest. Přesto se mi zdá bezprostřední kontakt s přírodou nenahraditelný. O lidských vztazích si také mohu číst, ale když je skutečně žiji a zakouším, je to jiné. Jde o to zakusit přírodu jako dar.

Lucie Kolářová

Exkluzivistické pojetí pravdy je problematické, pojí se s ním mnohdy autoritářství, nesnášenlivost. Blokuje schopnost dialogu.

► **Chápeš teologii jako disciplínu, která rozvíjí tradici, učení Magisteria, anebo spíš jako reflexi života? Lze v tom nacházet rozdíl?**

Teologie není jedolný proud, nikdy ani nebyla, ani ve středověké scholastice. Ve staro-

věku teologie vzniká v naprosto pluralitním, dnes bychom řekli multikulturním prostředí. Nemohla fungovat bez filosofického instrumentária a jednotlivé proudy se často lišily podle toho, na jaké filosofii stavěly. V dějinách církve vidíme přepěstrost teologického myšlení, které se vždy znovu snaží křesťanskou zvěst srozumitelně předložit dané době. Tedy identifikovat, v co věříme, a hledat, jak to říci soudobým jazykem.

V rámci křesťanské věrouky potřebujeme mít pojmenované a formulované, čemu věříme, mít vytyčené hranice, vědět, co je ortodoxní, a co už není. Ohraničovat by ale nemělo znamenat vylučovat. Zužujeme-li si herní pole, abychom vyloučili omyly, ubíráme sami sobě možnost promýšlet teologii konstruktivním způsobem a být v kontaktu se současníky. Exkluzivistické pojetí pravdy je problematické, pojí se s ním mnohdy autoritářství, nesnášenlivost. Blokuje schopnost dialogu. Problematická je myslím i teologie, která funguje jako legitimizační nauková ideologie učitelského úřadu. K tomu teologie primárně sloužit nemá. Teologie je reflexe víry, reflektuje, co to znamená, že věříme, co je tou zvěstí, o jejíž pravdivosti jsme přesvědčeni, a jak to můžeme racionálně popsat. Teologii předchází víra – kdyby tady nebyli věřící lidé, tak by teologie neměla žádný smysl, byla by umělým konstruktem a žádná vnější autorita by ji nemohla →

→ zachránit. V tomto smyslu teologie musí vždycky vycházet z žitého zdroje, z konkrétní reality víry.

► **Josef Zvěřina mluvil v souvislosti teologie a postavení ženy v církvi především o nutnosti vypracovat teologii ženy. Vnímáš to podobně?**

Teologie ženy asi ano, nezabývám se tím, ale má to své dobré důvody, z více hledisek. Myslím si, že když se dnes v teologii angažují ženy, tak už tím se do ní ženský prvek vnáší.

► **Můžeme v teologii, kterou vnášíš do veřejného prostoru, něco takového pozorovat?**

Já takto neuvažuji, možná by bylo v souladu s dobou, kdybych tak uvažovala, mně je to vnitřně vlastně jedno. Osobně mi ne sejde na tom, kdo určitou teologii dělá, ale jaká teologie to je.

► **Tematizovala jsi v jednom z posledních článků téma intuice. Někdo říká, že je to téma více ženské než mužské.**

To považuji za jakýsi zažitý stereotyp, vycházející z představy, že muž má více rozumu a žena to pak nahrazuje intuicí. S takovým pojetím bych tedy opravdu nesouhlasila, možná má žena jen jinou intuici než muž.

► **Jakou roli přisuzuješ teologii na univerzitě?**

Umístění teologie v rámci dnešní univerzity je stěžejní. Teologie se zde nachází pod určitými racionálními standardy. Panují tu přísná kritéria ohledně toho, co znamená racionálně o něčem uvažovat. Jsou tu k dispozici rozpracované metodologie, koncepční postupy, ochrana před svévolným demagogickým uvažováním. Tím tedy je vázaná i teologie. Ona tím byla vázaná vždy, za scholastiky ty standardy přímo ztělesňovala, v dnešní době jsou dané přírodovědeckou a společenskovední

metodologií. Teologie v tom nicméně musí obstát. Nemůže sama sebe vyčlenit a říct: totiž víte, my se zabýváme specifickým objektem...

Teologie, jak říká profesorka Rahnerová, je věda pozicionální. Nejsme neutrální, jsme věda „zaujatá“, která má svá východiska, k nimž se hlásí, a v tomto smyslu není „světonázorově neutrální“. Navzdory tomu, či právě proto, nebo dokonce tím spíš musíme ve své teologické argumentaci odpovídat již dosaženým racionálním standardům.

► **Jak se to děje v praxi?**

Všechny studijní programy se musí akreditovat. Musíme dokládat, jak se při univerzitní práci postupuje, z čeho se program skládá, jak se učí v tom kterém předmětu a podle jakých zdrojů. To vše jsou kontrolovatelné věci. Na veřejných vysokých školách je studium teologie z principu přístupné každému, takže přestože je to věda pozicionální, v lavicích může teoreticky sedět kdokoli. A i když se to prakticky nestává, musí být teologie předkládána způsobem, který je srozumitelný i pro případného nevěřícího posluchače. Ten by samozřejmě mohl říci, já tomu nevěřím, ale měl by mít možnost sledovat, jak postupujeme, a možnost porozumět tomu, co vlastně říkáme.

► **Lze také říci, že i teologie je nějak užitečná pro ostatní obory na univerzitě?**

Asi je pravda, že teologie většinou pro ostatní univerzitní disciplíny není zajímavá. Přínos teologie pro ostatní disciplíny možná není tak vidět, nebo se mu nerozumí, nebo je ona sama špatně ztělesňuje; jsem však přesvědčená, že teologie přínosem být může. Mluvila jsem o racionálních standardech, ale teologie je současně vědou, která rozum relativizuje. Ví totiž i o jeho bídě, a to možná zase jiné disciplíny nevědí. Dnešní kultura rozum téměř adoruje. Je třeba kriticky říci, že novověký projekt emancipace člověka a vědeckého poznávání světa jde částečně ruku v ruce s určitým velikášstvím, snahou se rozumově zmocnit světa. Z přírody se snažíme vyrvat její tajemství, abychom ji opanovali a vlastnili. Přírodovědci mě asi nebudou mít rádi, ale určitá pýcha v tom nároku na poznávání světa „až nadoraz“ asi skrytá je. Řekla bych, že teologie tomu klade určitou protiváhu, tematizuje, že člověk není jen racionální tvor, ale také bytost iracionální a že rozum sám člověka nespasí.

Rozum je skvělý nástroj, schopnost, kterou – jak věříme – máme od Boha, ale zároveň je limitovaný. Skvělý intelektuální nástroj mohou dát do služby také špatným věcem a rozsévát zkázu, destrukci. Teologie brzdí jednostranné představy o tom, že lidský rozum může rozluštit všechna tajemství. Užívá například také pojem hřích, který je sice pojmem interním, náboženským, ale vystihuje onu univerzální náklonnost pervertovat původně dobré nastavení ke špatným cílům. Jiné vědy toto

LUCIE KOLÁŘOVÁ, DR.THEOL. (*1970)

vystudovala teologii na Teologické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Disertační práci věnovanou antropologickému projektu v teologii Edwarda Schillebeeckxe obhájila na Katholisch-Theologische Privatuniversität v Linci (2009). Od 2010 působí jako odborná asistentka na Katedře teologických věd na Teologické fakultě JU, vyučuje fundamentální a dogmatickou teologii, zaměřuje se na teologickou antropologii a teologii stvoření. Mimo jiné je autorkou knih *Příliš lidská teologie?*, *Stvoření, nebo příroda*. Překládá z němčiny a nizozemštiny.

netematizují, není to jejich úkolem. Není vůbec špatné, když je tady zastoupena věda, která se snaží postihnout komplexitu lidského života, v ostatních vědách redukovanou. Kdyby teologie neexistovala, myslím, že by se najednou ukázalo, co nám na univerzitě chybí.

► **Protože bychom se například s hříchem stejně setkávali, ale kdyby jej nikdo nereflektoval, mohli bychom na to doplatit?**

Takto bych to asi neformulovala. Obsah toho, co nazýváme hříchem, částečně i bez teologie reflektujeme kupříkladu v psychologii a jiných oborech, tam se zabýváme vinou a selháním, ale otázka je, zda to takto stačí. Je to dobré, ale pojem hřích je přece jen komplexnější, hlubší, celostní. V teologii je to věc antropologická, zatímco v jiných disciplínách třeba spíše společenská, medicínská a podobně.

Jde o to, že teologie je hlasem, který má sklon propojovat poznání proti vsudyprítomné roztržitosti, fragmentaci spojené s obrovskou specializací vědních oborů. Specializace je výdobytek, ale současně se ztrácí souvislost. Naopak teologie je ve své nejhlubší podstatě syntézou. A i když nese nevyhnutelně něco z rysů metafyzické spekulace, neznamená to žádnou svévoli. Jde o opodstatněný způsob myšlení, který by z našeho světa neměl zmizet.

► **Zabývala ses intenzivně Edwardem Schillebeeckxem, jak je inspirativní i pro dnešek?**

Schillebeeckx ve své době ztělesňoval antropologický obrat v katolické teologii. Myslitelé jako Karl Rahner, Marie-Dominique Chenu a další pochopili, že je třeba vycházet z člověka, z jeho zkušenosti, z jeho vnímání, aby zjevené pravdy víry bylo kam „usadit“. Tedy nikoli předkládat „shora“ formulované pravdy víry, které máme jen přijmout či „konzumovat“, bez ohledu na to, zda jim rozumíme a zda si s nimi v životě můžeme něco počít. Antropologický obrat neznamená, že bychom si pravdy víry vytvářeli podle sebe, jde o to, že to, co nazýváme Zjevením, obsahem víry, musí jít ruku v ruce s lidskou zkušeností. Podle Rahnera je člověk bytostně tvorem transcendence, který jaksi v principu sám sebe překračuje: tím, jak myslí, jak jedná, jak tvoří, jak dokáže jakožto konečný uvažovat o nekonečnu, jak ve spravedlnosti hledá absolutní hodnotu pravdy, nebo jak v lásce hledá nepodmíněnost. Zkrátka jak

Lucie Kolářová

Je třeba vycházet z člověka, z jeho zkušenosti, z jeho vnímání, aby zjevené pravdy víry bylo kam „usadit“. Tedy nikoli předkládat „shora“ formulované pravdy víry, které máme jen přijmout.

k dispozici nemáme. Čili pokud chceme víru realizovat, žít, chápat, rozumět jí a dosvědčovat ji, tak to musíme dělat ve svém konkrétním reálném životě, v rámci svých každodenních zkušeností.

► **A myslíš, že se to neděje?**

Vnímám to, že někteří věřící potřebují zřetelné rozlišování posvátného a světského, sakrálního a sekulárního. Jako by být světský a profánní bylo jakousi zpronevěrou na křesťanství. Schillebeeckx to má obráceně. Čím víc jsem lidský, a tedy i světský, tím víc mohu být i autenticky náboženský. Nejde to proti sobě. Jistá – podle mě – pseudozbožnost má za to, že být duchovní znamená vzdát se toho obyčejného, každodenního, vlastně i přízemního, toho, čím my lidé žijeme. To ale doopravdy není křesťanský koncept. Spíš než augustinovské hledání spásy v odvratu od světa platí to tomášovské, že je třeba být přítomný tady ve světě a tak jej posvěcovat. Podle Schillebeeckxe mohu být autentičtější křesťanem tím víc, čím víc jsem součástí tohoto světa. Když ho transformuji, proměňuji, obohacuji tím duchovním, ale ovšem zevnitř, v našich společně nesených a sdílených lidských zkušenostech. Ne že druhým něco sdělím a odeberu se do nějakého spirituálnějšího zákulisí.

Alan Kříšťan SDB